

บทปริทัศน์หนังสือ (Book Review)

กฤษฎา แก้วเกลี้ยง *

ชื่อหนังสือ : นิทานโบราณคดี

ผู้แต่ง : สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

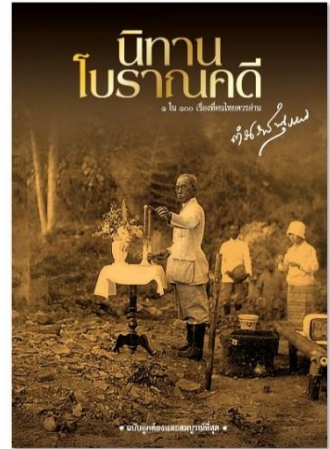
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

ปีที่พิมพ์ : 2559

สำนักพิมพ์ : ดอกหญ้า 2000

จำนวนหน้า : 504 หน้า

ISBN : 978-616-334-145-7

“เรื่องต่าง ๆ ที่จะเล่าต่อไปนี้ ล้วนเป็นเรื่องจริงซึ่งตัวฉันได้รู้เห็นเอง มิได้คิดประดิษฐ์ขึ้นใหม่ แต่เป็นเรื่องเกร็ดนอกพงศาวดาร จึงเรียกว่า “นิทานโบราณคดี” เหตุที่จะเขียนนิทานเหล่านี้ เกิดแต่ลูกที่อยู่ด้วยอยากรู้เรื่องเก่าแก่ก่อนเธอเกิด ถึงเวลานั่งกินอาหารพร้อมกันมักชวนให้เล่าให้ฟังเนือง ๆ...นึกเรื่องใดได้ก่อนก็เขียนก่อน เรื่องใดนึกได้ภายหลังก็เขียนทีหลัง นิทานที่เขียนจึงเป็นเรื่องหลายอย่างชนิดระคนปนกัน แต่หวังใจว่าผู้อ่านจะไม่เสียเวลาเปล่า ด้วยอ่านนิทานเหล่านี้”

สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

ข้อความที่ยกมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงพระราชประสงค์ขององค์ผู้ทรงนิพนธ์หนังสือเล่มนี้อย่างชัดเจน ในการที่จะถ่ายทอดประสบการณ์ที่ประสบมาให้ผู้อื่นได้รับรู้ โดยเฉพาะคนรุ่นหลัง อันจะทำให้เกิดความรัก

* รัชการาชการอาจารย์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

Academic Division, Chulachomklao Royal Military Academy, Nakorn Nayok 26001

Thailand. Corresponding author E-mail: brainy-smart@hotmail.com

ความหวงแหนแผ่นดินถิ่นเกิด ซึ่งบรรพบุรุษได้พยายามรักษาไว้ด้วยชีวิตและจิตวิญญาณที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดีต่อลูกหลานสืบมา

หนังสือเล่มถูกตีพิมพ์ซ้ำหลายครั้ง อันแสดงถึงการได้รับความนิยมจากประชาชนจำนวนมาก และเมื่อพิจารณาเนื้อหาสาระภาพรวมที่ถูกถ่ายทอดไว้ กล่าวได้ว่า หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือเชิงประวัติศาสตร์ที่ทรงคุณค่าของชาติอีกเล่มหนึ่ง เนื่องจากเป็นแหล่งรวบรวมเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจหลายประการ ทั้งประวัติศาสตร์ในประเทศ และประวัติศาสตร์ต่างประเทศ โดยมีผู้เขียนเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวในลักษณะของการเล่าเรื่องด้วยภาษาง่าย ๆ อย่างการเรียกสรรพนามแทนตนเองว่า “ฉัน” และเป็นการเขียนในลักษณะของการเล่าเรื่องแบบไม่เป็นทางการนักแฝงไปด้วยอารมณ์ความรู้สึกแห่งความเป็นกันเอง เสมือนผู้ใหญ่เล่าให้ผู้น้อยฟัง เช่น “เมื่อไปอินเดีย ฉันได้เสาะหาของที่เนื่องกับพระพุทธศาสนามาถวายสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงด้วย จะเล่าถึงเรื่องที่หาสิ่งของเหล่านั้นต่อไป” และ “ในครั้งนั้น เผอิญฉันต้องไปรับรู้เรื่องตั้งมหาโพธิสมาคม อันเนื่องกับเจดีย์สถานี่พุทธคยา จะเลยเล่าไว้ในที่นี้ด้วย” อันเป็นลีลาการเขียนที่ช่วยให้ผู้อ่านเพลิดเพลิน และเกิดความรู้สึกเสมือนได้สนทนาอยู่กับผู้เขียนจริง ๆ ในขณะที่อ่าน ซึ่งลักษณะเช่นนี้นับเป็นเสน่ห์ของงานเขียนเชิงประวัติศาสตร์ที่หาได้ยากยิ่งในปัจจุบัน หากจะกล่าวว่า หนังสือเล่มนี้สามารถพาให้ผู้อ่านข้ามมิติแห่งกาลเวลาไปหาอดีตได้อย่างน่าพิศวงก็คงไม่ผิดนัก

แม้ว่าเนื้อหาสาระทางประวัติศาสตร์ที่นำเสนอในหนังสือเล่มนี้จะมีอยู่หลากหลาย และหลายเรื่องราวก็ไม่ได้มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน แต่หนังสือเล่มนี้กลับสามารถดึงดูดใจผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ด้วยการนำเสนอหัวข้อเรื่องราวต่าง ๆ ในฐานะ “นิทาน” ซึ่งนิทานแต่ละเรื่องล้วนมีเสน่ห์ในตัวของมันเอง อย่างไรก็ตาม การที่หนังสือเล่มนี้นำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในฐานะของนิทาน มิได้หมายความว่า เรื่องราวต่าง ๆ ที่

นำเสนอจะเป็นเรื่องที่ไม่เป็นจริง หรือเป็นจินตนาการของผู้เขียนเพียงอย่างเดียวเหมือนกับนิทานทั่วไป แต่คำว่า “นิทาน” ตามนัยยะของหนังสือเล่มนี้ สื่อถึงเรื่องราวแห่งการเดินทางไปยังดินแดนต่าง ๆ ของผู้เขียนที่ผ่านประสบการณ์มากมาย ซึ่งหลายประสบการณ์เป็นสิ่งแปลกใหม่หรือเป็นสิ่งที่ชวนให้พิศวง เช่น เรื่องของพระพุทธรูปประหลาด เรื่องพระครูวัดฉลอง เรื่องของแปลกที่เมืองชัยบุรีในอินเดีย ฯลฯ ดังนั้น “นิทาน” ในหนังสือเล่มนี้จึงเป็นนิทานที่มีชีวิต และมีตัวตนอยู่จริงในทางประวัติศาสตร์ที่ผู้อ่านสามารถตามไปสืบค้นร่องรอยการมีอยู่ของสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวไว้ได้

ประวัติศาสตร์ที่ถูกถ่ายทอดในหนังสือเล่มนี้ มีทั้งลักษณะที่เป็นประวัติศาสตร์ระดับชาติ อันเป็นประสบการณ์ร่วมของคนในสังคมใหญ่ อย่างเรื่องราวของการตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ในสมัยรัชกาลที่ 5 และประวัติศาสตร์แบบชาวบ้าน อย่างการแก้บนด้วยการปิดทองที่หน้าแข้งของหลวงพ่อบุญแท่น แห่งวัดฉลอง จังหวัดภูเก็ต ตลอดจนเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยที่แสดงถึงความเป็นท้องถิ่นที่ผู้เขียนได้ไปเยือน ซึ่งประวัติศาสตร์ทั้งสองส่วนล้วนมีมนต์เสน่ห์เป็นของตนเอง ที่ชวนให้ผู้อ่านเกิดความหลงใหลในเรื่องราวแปลกใหม่ที่ตนเองไม่เคยรู้มาก่อน

อย่างไรก็ตาม นิทานโบราณคดี ซึ่งองค์พระบิดาแห่งประวัติศาสตร์ไทย ได้ทรงพระนิพนธ์ไว้ มิได้เป็นเพียงหนังสือที่ถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเป็นหนังสือที่เล่าเรื่องราวในลักษณะของ “บันทึกการเดินทาง” ซึ่งเผยให้เห็นภาพบรรยากาศแห่งความมีชีวิตชีวาของผู้คนในสมัยก่อน โดยมีผู้เขียนเป็นตัวละครหลักที่เข้าไปอยู่ในบรรยากาศเหล่านั้น ดังข้อความที่ผู้เขียนบรรยายถึงการเดินทางในคราวที่เสด็จไปเยือนเมืองสุพรรณบุรีว่า

“ถึงบ้านขาวนาแห่งหนึ่ง มีพวกชาวบ้านพากันออกมานั่งคอยรับ และมีแกใจหาสำหรับกับข้าวเรียงรายไว้ที่หน้าบ้าน...เห็นข้าวใหม่กับปลาแห้ง ก้อยากกินด้วยกำลังหิว เลยหยุดพักกินข้าวที่ชาวบ้านเลี้ยง อร่อยพิลึก ยังไม่ลืมจนบัดนี้”

การเขียนนำเสนอในลักษณะข้างต้น สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในหนังสือเล่มนี้ ซึ่งนับเป็นการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียน ณ ขณะที่เข้าไปมีประสบการณ์ในเหตุการณ์ได้เป็นอย่างดี และยังเป็นการสะท้อนให้เห็นมิติเชิงสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาที่ผู้เขียนได้รังสรรค์ไว้อย่างลงตัวบนพื้นฐานของการเข้าไปมีส่วนร่วมกับประชาชนในพื้นที่อย่างใกล้ชิด โดยไม่ทรงถือพระองค์ว่าเป็นพระบรมวงศ์ชั้นสูง

ด้วยความที่สมเด็จพระยาตำรากราชนูปภาพ ทรงมีตำแหน่งทางการปกครองที่ต้องเสด็จเยือนท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศอยู่บ่อยครั้ง จึงทำให้พระองค์ทรงมีพระวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ประกอบกับการเป็นนักประวัติศาสตร์ที่ทรงพระปรีชาสามารถอย่างยิ่ง จึงทำให้พระองค์สามารถถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ออกมาได้อย่างมีชีวิตชีวา บนพื้นฐานของพระราชนิพนธ์ที่เรียบแหลม เช่น เรื่องการไปสืบพระศาสนาในอินเดียที่ทรงมีพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับลักษณะของพระบรมสารีริกธาตุที่มีความแตกต่างกันระหว่างอินเดียบอกไทย หรือแม้แต่เรื่องราวเล็ก ๆ ก็ทรงสามารถใช้ลีลาการเขียนที่สร้างความน่าสนใจให้เกิดขึ้นได้ อย่างเรื่องราวของโจรทมิฬและโจรจันทร์ ที่ทรงตั้งชื่อนิทานว่า เรื่องโจรประหลาด แล้วจึงเล่าถึงลักษณะเด่นที่ไม่เหมือนใครของโจรแต่ละคนที่พระองค์ทรงเข้าไปสัมผัสพร้อมกับประทานคำสอนเล็ก ๆ หลังจากเล่าจบ เพื่อเป็นคติเตือนใจแก่ผู้อ่าน

ดังนั้น หนังสือเรื่องนิทานโบราณคดีเล่มนี้ จึงเป็นมรดกของแผ่นดินที่ควรค่าแก่การรับรู้ของอนุชนรุ่นหลัง เพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้ทุกคนได้ซึมซับเรื่องราวในอดีตที่ทรงคุณค่า เพราะหนังสือเล่มนี้เป็นทั้งสารคดีเชิงประวัติศาสตร์ที่น่าติดตาม และเป็นบันเทิงคดีบนพื้นฐานของสาระความรู้ที่ชวนให้ผู้อ่านเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินไปกับเรื่องราวที่ผู้เขียนได้รังสรรค์ไว้ด้วยถ้อยคำอันวิจิตรบรรจง